

Lj. 1939 / 1

Poština plačana v gotovini

VARSTVO SPOMENIKOV

VESTNIK ZAVODA ZA ZAŠČITO IN ZNANSTVENO PROUČAVANJE
KULTURNIH SPOMENIKOV IN PRIRODNIH ZNAMENITOSTI LRS

Leto I.

Ljubljana, v avgustu 1948

Štev. 1.

V dobi vsestranske kulturne, socialne in gospodarske preobrazbe, ki jo doživlja naša država po zmagovito zaključenih narodno osvobodilni borbi, se nujno pojavljajo nove naloge in nove razvojne možnosti tudi na področju spomeniškega varstva. Pomembni kulturni spomeniki in prirodne zanimivosti tvorijo pri vseh kulturnih narodnih dragocenih duhovno in materialno posest, ki jo varujejo pred propadanjem in jo tako zavestno ohranjajo sedanosti in bodočim rodovom. Vse te vrednote smo dolžni ceniti in jih utrjevati v zavesti ljudskih množic, ki si gradijo v svoji lastni državi temelje svojega blagostanja in napredka.

Z rastočo kulturno obogatitvijo našega naroda in s spolnitvijo znanstvenih pripomočkov je zrastle naravno tudi v Sloveniji živa potreba po ohranitvi in proučevanju naše kulturne dediščine, ki pomeni prvobitne in zato nenadomestljive vrednote.

Skrb za varstvo najznamenitejših zgodovinskih, umetnostnih, narodopisnih in prirodnih spomenikov, ki so nad vse zgovorne priče in zrcalo bodisi ustvarjalnih sil in razvojnih poti naše zgodovine bodisi prirodnih in zemljepisnih značilnosti naše zemlje, naše pokrajine z vsemi njenimi lepotami in zanimivostmi, v naši ožji domovini in domačiji ni nova in neznana. Tradicija spomeniškega varstva je bila in je v Sloveniji kljub predvojnemu družbenim oviram in zaostalosti, kljub skromnosti sredstev in pripomočkov, pozitivna postavka, s katero lahko računa v naprednem smislu še posebej doba oživljenih ljudskih sil in široko zajete ljudsko prosvetne aktivizacije v FLRJ in LRS.

Kulturne dobrine so skupne ljudske vrednote; zdaj so postale splošno pristopne in preko njih se seznanjamo s stvaritvami naše preteklosti in z delovanjem naših velikih mož. Le s poznavanjem zgodovine, ki nam jo ponažorjujejo kulturni spomeniki, razumevamo sedanost in po njih se nam odpirajo novi vidiki ter perspektive bodočnosti.

Poznanje kulturnega in prirodnega spomeniškega bogastva narašča v šir in zato je že danes nujno potrebno, da tudi s pomočjo popularizacije spomeniške varstvenega področja sistematsko usmerjamo in poglobljamo zanimanje delovnega ljudstva za one vrednote, katerih ohranitev je zahteva splošnih koristi in katerih varstvo je ljudska oblast poverila posebnim varstvenim ustanovam, to je republiškim Zavodom za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti.

Tako je dozorela v drugem letu petletke nujna potreba po posebnem glasilu, ki bo izhajalo po možnosti štirikrat letno in ki naj poljudno tolmači cilje, načela, konkretne naloge, akcije in ukrepe spomeniškega varstva čim širšim krogom slovenske javnosti, predvsem pa upravnim organom ljudskih

oblasti, okrajnim LO, krajevnim LO ter kulturno prosvetnim in gradbenim ustanovam, gospodarsko načrtnim ustanovam, mladini in šolam, nadalje prosvetnim aktivom, množičnim organizacijam itd. Tako kulturno prosvetni kakor tudi upravni funkcionarji drugih strok naj dobe v tem glasilu povprečen informativen vpogled v delovanje in potrebe spomeniškega varstva, saj posega obsežna državna zaščita kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti, ki temelji danes na posebni sodobno urejeni zvezni in republiški spomeniški zakonodaji, v prepletenu področja raznih strokovnih panog.

Pravilne odnose do spomeniškega sektorja, pravo razumevanje za ukrepe konservatorja in restavratorja ter za dolžnosti varuhov in upravnikov spomenikov, pa narekuje poleg zgolj razumskih interesov še posebej ljubezen do vsega, kar je lepega, svojstvenega, resnično pristnega, po izrazu, vsebini in obliki samoniklega in plodovitega v delih slikarstva, kiparstva, umetne obrti, arhitekture, urbanizma, ljudske umetnosti. Merilo narodove kulture in zrelosti se v največji meri izraža v prizadevanju po zaščiti in proučevanju kulturnih spomenikov, ki pomenijo poleg svoje posebne znanstvene ali umetnostne in estetske vrednosti pogosto tudi znatno materialno vrednost.

Kulturni spomeniki v smislu spomeniškega varstva, n. pr. dela slovenskih umetnikov in mojstrov vseh dob pa tudi izdelki tujcev na naših tleh, znameniti rokopisi, arhivalije, knjige, dragocene freske v cerkvah, baročni oltarji, slikovita znamenja, dragocene starine in izkopenine, gradovi, kmečko stavbarstvo, prastare naselbine in moderno regulirana mesta ob njih, pohištvo, orodje in noše, vaške lipe, redke planinske rastline, naravni in umetni parki, pokrajinske lepote — vse to je z vidika splošne blaginje in skupne dobrobiti važen del ljudskega premoženja in pri kulturnih narodih nič manj uvaževana sestavina narodnega bogastva kakor so naravni zakladi, tovarne, rudniki, elektrarne, banke itd.

Dolžnost nas vseh je, da cenimo in spoštujemo ustvarjalne napore, pričevalnost dela ali dokumentacijo življenja nešteti generacij, da se v ta namen seznanjamo z načeli in nalogami spomeniškega varstva tudi v naši živi sedanjosti, ko stojimo na prelomu dveh velikih zgodovinskih razdobj, v času, v katerem propada staro in raste novo in v katerem je treba še posebej paziti z vso budnostjo na ohranitev tega, čemur je kljuboval zob časa, kar nam je uspelo rešiti pred propadom po srečni usodi med vojnimi dogodki in elementarnimi katastrofami. Samo na tej podlagi se lahko smotro vključuje tudi spomeniško varstvo v petletni plan naše kulturne in gospodarske izgradnje.

Prepričani smo, da se bo s pravilno vzgojo nove socialistične družbe razvila in prodrla med ljudi še globlje zavest o nujnosti ohranitve pomembnih kulturnih dobrin, za katere odgovarjamo pred svojim lastnim narodom, našimi potomci in pred vsem svetom. Te dobrine trajno in verno izpričujejo od početka naše zgodovine pa do narodno osvobodilnih borb naše lastnosti in sposobnosti, našo bitnost in veljavo.

Uredništvo

Spomeniška zakonodaja

Eno izmed temeljnih pridobitev pomeni dejanskim potrebam ustrezajoča in zato napredna asme ena spomeniška zakonodaja, ki ima pri nas svojo podlago že v raznih zakonskih odločbah iz časa osvobodilne borbe naših narodov (n. pr. v splošnem zaščitnem odloku predsedstva SNOS-a z dne 27. januarja 1945). Prvi zvezni spomeniški zakon DFJ z dne 23. julija 1945 je bil po sprejetju državne ustave v reviziji deloma potrjen in deloma spremenjen, tako da pomeni današnji novi splošni zakon o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih redkosti FLRJ z dne 4. oktobra 1946 temeljno in za vso državo FLRJ veljavno podlago za varstvo in proučevanje spomenikov ter podlago za izdajanje posebnih federalnih republiških zakonov spomeniškega varstva. Tako je bil sprejet na letošnjem spomladanskem zasedanju Ljudske skupščine LRS dne 19. maja 1948 republiški zakon za področje LRS.

Ukaz

Na podlagi 4. točke 72. člena ustave Ljudske Republike Slovenije v zvezi s 4. členom zakona o Prezidiju Ljudske skupščine LRS razglša predsedstvo Prezidija Ljudske skupščine LRS zakon o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji, ki ga je sprejela Ljudska skupščina LRS dne 19. maja 1948 in ki se glasi:

Zakon

o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti
v Ljudski Republiki Sloveniji

V Ljudski Republiki Sloveniji so vsi kulturni spomeniki in prirodne znamenitosti kot znanstvene in estetske kulturne dobrine v varstvu Ljudske Republike Slovenije, ne glede na to, v čigavi lasti, upravi ali posesti so.

1. člen

Za kulturne spomenike po tem zakonu veljajo premični in nepremični predmeti ali skupine predmetov, ki so zgodovinsko, arheološko, kulturno-zgodovinsko, umetniško, etnografsko ali sociološko pomembni oziroma domačijsko značilni, zlasti pa spomeniki narodno osvobodilne borbe.

Prirodne znamenitosti po tem zakonu so premični ali nepremični predmeti zoološke, botanične, geološko-paleontološke, mineraloško-petrografske, zemljepisne in podobne znamenitosti ali redkosti in predmeti ali pokrajinski predeli posebne prirodne lepote.

2. člen

Varstvo teh spomenikov in prirodnih znamenitosti izvaja Zavod za varstvo in znanstveno proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti Slovenije s sedežem v Ljubljani, ki jih tudi znanstveno proučuje in opravlja tudi druge naloge po tem zakonu.

Zavod za varstvo je pod vodstvom ministra za prosveto LRS.

Minister za prosveto LRS lahko določi tudi druge zavode ali ustanove, da sodelujejo pri tem varstvu in proučevanju.

3. člen

Na predlog zavoda za varstvo odloča minister za prosveto LRS o tem, kateri spomeniki oziroma prirodne znamenitosti so zavarovane po tem zakonu, kakor tudi o mejah neposredno zavarovane nepremičnine in njene okolice, ki jo zadenejo omejitve po tem zakonu.

Odločba o varstvu po prvem odstavku se pošlje lastniku oziroma posestniku oziroma upravitelju predmetov. Ta ima zoper odločbo v 15 dneh po prejemu odločbe pravico pritožbe na vlado LRS, katere odločba je dokončna. Pritožba nima odločilne moči.

Vsaka odločba o varstvu se objavi v »Uradnem listu LRS«. Pravnomočna odločba, s katero se razglasi za zavarovano nepremičnina, se pošlje tudi pristojnemu okrajnemu sodišču, da v zemljiški knjigi zaznamuje, da je nepremičnina zavarovana po določbah tega zakona; na zahtevo Zavoda za varstvo zaznamuje sodišče že pred pravnomočnostjo odločbe, da je uveden postopek za varstvo po tem zakonu.

Odločbo o varstvu, s katero je prizadet nedoločen krog oseb (lastnikov, posestnikov, upraviteljev) izda minister za prosveto v sporazumu s predsednikom vlade LRS. Taka odločba se objavi samo v »Uradnem listu LRS«. Zoper njo ni pritožbe.

4. člen

Zavod vodi osrednji razvid vseh predmetov, ki so bili razglašeni za zavarovane po 3. členu tega zakona.

Ta razvid ima javni značaj.

5. člen

Nepremični in premični kulturnozgodovinski in drugi v drugem odstavku 1. člena navedeni spomeniki se brez poprejšnjega dovoljenja pristojnega Zavoda za varstvo ne smejo razkopavati, premeščati, predelovati, restavrirati, dozidavati ali podirati.

Prav tako se nepremični in premični spomeniki, prirodne, zoološke, botanične in druge, v tretjem odstavku 1. člena navedene redkosti in lepote brez poprejšnjega dovoljenja Zavoda za varstvo ne smejo urejati, odkopavati, poškodovati, lomiti ali kakor koli uničevati.

6. člen

Premični spomeniki se brez poprejšnjega naznanila Zavodu za varstvo ne smejo odsvojiti ali zastaviti. Zavod za varstvo lahko prepove premestitev spomenika v drug kraj, če je ta premestitev v nasprotju z namenom varstva.

Ob prodaji nepremičnin ali premičnih spomenikov je prodajalec dolžan vsak posamezen predmet poprej ponuditi v odkup Zavodu ali ustanovi, ki jo določi Zavod za varstvo. Zavod oziroma od njega določena ustanova mora najpozneje v 30 dneh izjaviti, ali uporabi svojo predkupno pravico.

V mejah, ki so določene z odločbo o varstvu, je na nepremičnini brez poprejšnjega dovoljenja Zavoda za varstvo prepovedana vsaka gradnja ali kakršna koli sprememba oblike terena.

7. člen

Vse premičnine in nepremičnine spomeniškega pomena v javni ali zasebni lasti ali posesti morajo biti dostopne za znanstveno proučevanje ali raziskovanje.

Z odločbo po 3. členu tega zakona se lahko izreče, da morajo biti nepremičnine ali premičnine spomeniškega pomena dostopne javnosti.

8. člen

Znanstveno raziskovanje in izkopavanje spomenikov se sme opravljati samo z dovoljenjem Zavoda za varstvo in v sporazumu z njim.

Izkopani objekti se morajo po navodilih Zavoda za varstvo zavarovati na stroške ustanove ali zasebnika, ki je izkopaval.

9. člen

Vse premičnine kulturnozgodovinskega, umetniškega ali etnografskega pomena ter prirodne znamenitosti, ki so bile po 31. juliju 1945 izkopane ali bodo izkopane ali kako drugače izločene iz zemlje, potegnjene iz vode ali sploh najdene pri znanstvenih izkopavanjih ali raziskovanjih v imenu države ali z dovoljenjem Zavoda za varstvo, postanejo državna last.

10. člen

Z dovoljenjem ministra za prosveto sme Zavod za varstvo izvrševati znanstvena raziskovanja ali kopati na državni, združni ali zasebni nepremičnini še preden je izdana odločba o varstvu po 3. členu tega zakona, če utegne biti na tej nepremičnini kak predmet spomeniškega pomena.

11. člen

Lastniku nepremičnine, na kateri se izvršujejo znanstvena raziskovanja ali se izkopava, se da odškodnina v višini dejansko napravljene škode.

Odškodnino določita sporazumno Zavod za varstvo in prizadeta stranka; če do sporazuma ne pride, določi odškodnino pristojno okrajno sodišče.

12. člen

Strokovno fotografsko ali filmsko snemanje, merjenje in risanje zavarovanih nepremičnih in premičnih spomenikov je brez dovoljenja Zavoda za varstvo prepovedano.

13. člen

Vse nepremičnine in premičnine spomeniške narave se smejo zaradi pravilnega varstva in uspešnejšega znanstvenega raziskovanja na predlog ministra za prosveto razlstiti v korist države.

Razlstitve se izvede po določbah osnovnega zakona o razlstitvi.

14. člen

Kdor ima ali upravlja nepremičnino, ki spada pod določbe tega zakona, jo mora na svoje stroške vzdrževati.

Zavod za varstvo pa lahko opravi taka dela na svoje stroške.

15. člen

Kdor najde ali odkrije predmete, ki spadajo pod varstvo tega zakona, mora to takoj sporočiti Zavodu za varstvo.

16. člen

Lastnik nepremičnine, ki spada pod določbe tega zakona, uživa zanj od dneva, ko je bila izdana odločba o postavitvi pod varstvo, davčne olajšave po predpisih, ki jih bo izdala vlada LRS.

17. člen

Kdor ravna v nasprotju z določbami 5. in nadaljnjih členov tega zakona ali sicer na zavarovanem kulturnem spomeniku ali prirodni znamenitosti povzroči kako škodo, mora po navodilih Zavoda za varstvo na svoje stroške vse vrniti v prejšnje stanje ali pa povrniti škodo, in sicer razen lastniku tudi državi. Višino odškodnine določi pristojno sodišče.

Ob ponovni prekršitvi 5. člena tega zakona ali zlonamerni poškodbi zavarovanega spomenika kakor tudi ob nedovoljeni premestitvi na drug kraj ali ob poskusu, da se zavarovani premični spomenik odpelje v inozemstvo, se sme po odločbi pristojnega okrožnega sodišča odvzeti spomenik lastniku brez vsake odškodnine.

18. člen

Prekršitve predpisov 5., 6., 8., 12. in 15. člena tega zakona se kaznujejo po določbah 18. člena Splošnega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih redkosti z dne 4. oktobra 1946 (Ur. list FLRJ z dne 8. oktobra 1946, št. 576/81-46).

19. člen

Minister za prosveto LRS izda predpise o notranji ureditvi in delu Zavoda za varstvo, o ureditvi in vodstvu razvida po 4. členu tega zakona, podrobnejše določbe o načinu varstva spomenikov kakor tudi druge predpise za izvajanje tega zakona.

20. člen

Ta zakon dobi veljavo osmi dan po objavi v »Uradnem listu LRS«. U. št. 102.

Glavno mesto Ljubljana dne 21. maja 1948.

Prezidij Ljudske skupiščne Ljudske republike Slovenije

Sekretar:

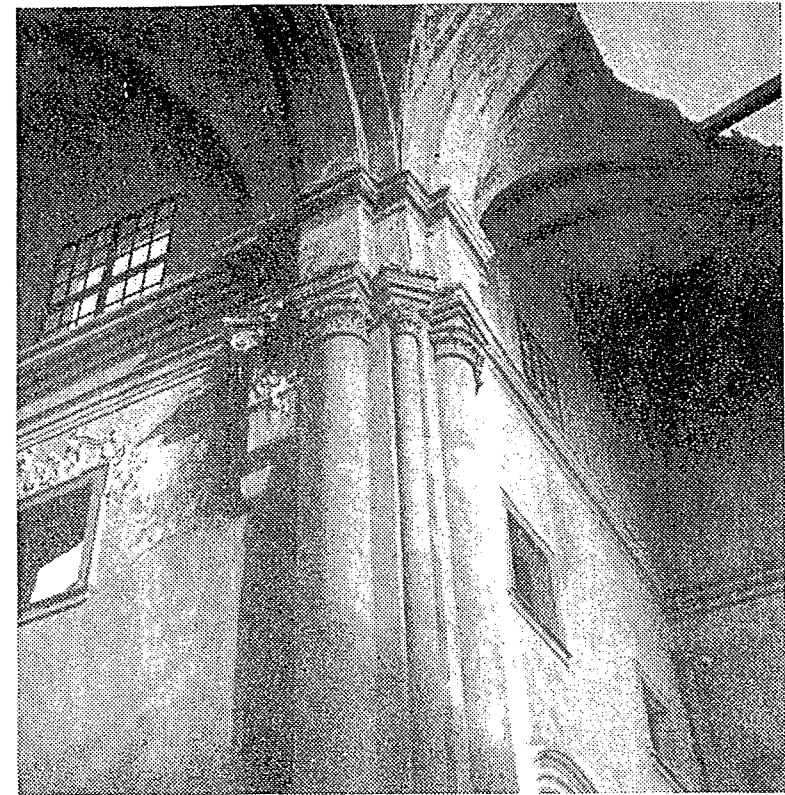
France Lubej l. r.

Predsednik:

Josip Vidmar l. r.

Zavod za varstvo spomenikov LRS

Zavod za varstvo in znanstveno proučavanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti LRS s sedežem v Ljubljani je bil ustanovljen na podlagi prvotnega zveznega zakona (čl. 2 in čl. 19), in sicer z Uredbo Ministrstva za prosveto LRS z dne 27. avgusta 1945 (Uradni list LRS št. 37, 22. 9. 1945). Republiškem zakonu o spomeniškem varstvu, ki ga v današnji številki Vestnika objavljamo, bodo sledili novi predpisi o notranji ureditvi in delu Zavoda, pa tudi podrobnejši predpisi o izvajanju republiškega zakona. Poznanje spomeniške zakonodaje je eden izmed osnovnih pogojev pravičnega razumevanja nalog spomeniškega varstva in ukrepov, ki jih izdajajo organi Zavoda. Oglejmo si torej ureditev in območje delovanja Zavoda.

Kostanjevica, šnop stebrov ob prezbitერიju samostanske cerkve

Zavod za varstvo spomenikov LRS s sedežem v Ljubljani je centralna naredbodajna in izvršilna republiška ustanova za varstvo in proučevanje kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti na ozemlju Slovenije ter deluje pod vodstvom ministra za prosveto LRS. Zakaj osrednja ustanova? Možno je namreč, da bodo po potrebi ustanovljene tudi nekakšne podružnice ali ekspoziture Zavoda, konservatorski uradi z manjšim delokrogom in določenim pokrajinskim ali krajevnim področjem, na drugi strani pa lahko sodelujejo z njim tudi drugi zavodi in druge ustanove. Zavod je naslednik bivšega Spomeniškega urada, ki je bil ustanovljen 1913 in ki se je osamosvojil v bivši Jugoslaviji kmalu po prvi svetovni vojni. Današnji Zavod pa je po svojem pomenu in delokrogu bistveno nova ustanova, ki ji določajo delovni obseg in razvoj novi kulturni in ekonomski pogoji FLRJ. Konservatorji bivšega Spomeniškega urada, ki je prenehal delovati z ustanovitvijo Zavoda oktobra 1945, so mogli upravljati samo ožje strokovno področje, to je predvsem varstvo umetnostnih spomenikov. Z vodstvom bivšega Spomeniškega urada je bilo združeno največ odkrivanje in metodično proučevanje umetnostnega spomeniškega gradiva, tolmačenje njegove umet-

nostno zgodovinske stilne problematike. Danes pa so ustvarjeni v okviru lastne in posebne zakonodaje, ki je bivša Jugoslavija ni poznala, prvi organizacijski temelji široko zasnovanega in vse panoge obsegajočega spomeniškega varstva, ki so mu na ta način priključena nova področja, zlasti tudi varstvo prirodnih spomenikov.

Poleg referata za umetnostne spomenike in splošne kulturno zgodovinske spomenike, ki jih nadzoruje ravnatelj in konservator Zavoda kot umetnostni zgodovinar, delujejo še posebni referati za varstvo narodno osvobodilnih, arheoloških, etnografskih (narodopisnih), prirodnih, arhitekturnih in urbanističnih spomenikov (oba poslednja sta združena). Ravnatelji centralnih muzejev in posebni strokovnjaki vodijo te strokovne referate v smislu Uredbe kot častni referenti Zavoda. Na spomeniškem terenu pa delujejo še posebni okrajni in krajevni častni zaupniki Zavoda kot informacijski organi ali po potrebi tudi kot pooblaščen predstavniki za posebne naloge, bodisi za posamezne stroke ločeno ali pa za več strok skupaj. V smislu predpisov so tudi ti imenovani in pooblaščen zaupniki službeni organi Zavoda; svojo funkcijo vršijo kot važne pomožne moči in kot sodelavci Zavoda, pogosto tudi kot varuhi določenih spomenikov svojega področja. Vse stopnje ljudskih oblasti so dolžne nuditi v smislu predpisov zaupnikom in predstavnikom Zavoda pri izvrševanju službenih poslov vso potrebno pomoč. Največjega pomena za uspešno rešitev terenskih nalog je tesna povezava zaupnikov s krajevnimi oblastmi, ker so te dolžne izvrševati ukrepe po nalogu Zavoda tudi s pomočjo zaupnikov, ki prejemajo od ravnateljstva Zavoda potrebna navodila in službene naloge. Zato je Zavod že na pričetku svojega delovanja organiziral nujno potrebno zaupniško mrežo ter je v začetku letošnjega leta priredil posebne tečaje za strokovno izobrazbo svojih zaupnikov.

Zavod nadzoruje ali izvršuje s pomočjo svojih strokovnih moči, konservatorjev, arhitektov, restavratorjev in tehnikov vsa dela, ki zahtevajo nadzorstvo in strokovno zajamčeno pomoč. Treba je n. pr. popravljati strehe pri ogroženih spomeniških stavbah, asanirati ali zavarovati arhitekturo pred vlago, z drenažami preprečevati zamakanje zidovja, odobriti Zavodu predložene načrte za prezidave in adaptacije, nadzirati gradbena dovoljenja in izvajanje zaščitnih ukrepov v spomeniško zavarovanih predelih mest in vasi, odkrivati, konservirati in snemati freske, preprečevati poškodbe in uničevanje parkov in zaščitnih prirodnih znamenitosti, poleg tega pa skrbeti s posebnimi zaščitnimi odločbami in drugimi ukrepi za učinkovito vzdrževanje premičnin in nepremičnin, registrirati in evidentirati stanje spomenikov ter nuditi takojšnjo pomoč pri najbolj ogroženih spomenikih.

Prva naloga v kompetenci Zavoda je, da pravilno in po znanstvenem kriteriju ocenjuje vrednost in pomembnost spomenikov in spomeniških skupin z ozirom na potrebe spomeniške pomoči in določenih varstvenih ukrepov. Na podlagi take razvrstitve je mogoče določiti vrstni red najnujnejših varstvenih posegov pri ogroženih spomenikih. Poseben pomen ima ta postopek zlasti spričo zagotavljanja materialnih in kreditnih sredstev za izvedbo posameznih nalog. Zato prejemajo referenti in zaupniki Zavoda potrebna navodila za zbiranje podatkov o stanju spomenikov, za nadzorstvo ali kontrolo pri izvajanju varstvenih ukrepov in za proučevanje spomenikov na terenu.

Naloga Zavoda je, da vodi splošno vrhovno evidenco o stanju spomenikov (registrature, kartoteke, fototeka, načrti, skice, kopije, poročila itd.),

da proučuje najboljše možnosti fizičnega in pravnega zavarovanja v smislu zakonitih predpisov o zaščiti spomeniških premičnin in nepremičnin zgodovinskega, kulturno-zgodovinskega, umetnostnega, etnografskega, arhitekturnega, urbanističnega in prirodnega značaja. Prirodne znamenitosti obsegajo n. pr. spomenike zoološkega, botaničnega, geološko-paleontološkega, mineralno-petrografskega in zemljepisnega značaja (posebne prirodne lepote, kraške jame itd.). Nadalje je naloga Zavoda, da predlaga Ministrstvu za prosveto v odobritev in objavo posebne zaščitne predloge na podlagi ugotovitve pomembnih spomeniških lastnosti, da izdaja samostojno zaščitne ukrepe, da upravlja s pomočjo varuhov ali upravnikov spomeniške objekte, in sicer po potrebi in v skladu z zadevnimi predpisi, da nadzira vzdrževanje nepremičnin, da ureja vse postopke pravne zaščite, vknjižbe, razlastitve in olajšave v smislu predpisov spomeniškega zakona, da dovoljuje in nadzira arheološka izkopavanja, terenska proučevanja in vsa ostala dela, ki se nanašajo na kakršnekoli spremembe v stanju spomenikov. Zavodu je poverjeno nadzorstvo prometa s spomeniški predmeti in v zvezi s tem evidenca lastninskih sprememb (prodaje, prenosa v druge kraje v notranjost države ali izven državnih meja). Posebnega pomena je kontrola izvoza umetnin in drugih spomeniških dragocenosti, ker je tak izvoz v načelu prepovedan ter se sme vršiti le v posebnih primerih in samo s pristankom Zavoda odnosno vladnih organov. Zavod je dolžan nadzirati sodelovanje ljudskih oblasti v smislu zakonitih predpisov ter uveljaviti kazenske sankcije v vseh onih primerih, ki jih zakon o varstvu spomenikov upošteva. Pogosto pa je potrebno zagotoviti spomeniško varstvena dela na državne stroške, t. j. v prvi vrsti s pomočjo kreditov ali podpor iz rednih in izrednih zavodovih proračunskih sredstev in po presoji zavodovega vodstva. Ta dela se morajo izvršiti strokovno pravilno in večje, zlasti pa pravočasno v izogib nadaljnje in večje škode.

Nujno je, da se zgoraj navedena dela restavriranja, vzdrževanja in proučevanja spomenikov vršijo v okviru sistematsko pripravljene planske izvedbe, da se pravočasno preskrbijo potrebna denarna in materialna sredstva, strokovne moči in operativni prevzemniki gradbenih del, kjer je to potrebno. Zato apelira Zavod v prvi vrsti na načrtno organe vseh stopenj, na okrajne in krajevne oblasti, na ustanove gradbene stroke, da z vsem potrebnim razumevanjem in po svojih močeh podpirajo in upoštevajo potrebe Zavoda za varstvo spomenikov LRS. V smislu predpisov o delovanju ljudskih odborov so dolžni okrajni in mestni odbori prispevati s svojimi sredstvi k izvedbi varstvenih del na svojem področju. V skladu s posebnimi navodili in tolmachenjem zadevnih spomeniških predpisov opozarjamo državne uprave, spomeniške in uporabnike spomeniških nepremičnin, n. pr. gradov in drugih spomeniško pomembnih in zaščitnih stavb, da s proglasitvijo zaščite teh objektov dolžnost vzdrževanja ni prešla na Zavod, marveč da je vzdrževanje in ohranjanje ostalo nespremenjena dolžnost uprave ali ustanove, ki upravlja prostore v takih stavbah in ki ima v ta namen svoja lastna proračunska sredstva. Vzlic temu pa so dolžne take uprave ali ustanove predložiti Zavodu v odobritev morebitne adaptacijske načrte, popravila in gradbene spremembe. V posebnih primerih pa prispeva Zavod sam iz svojih sredstev in v okviru svojih možnosti potrebne kredite za kritje stroškov, vendar le izjemoma in v nujnih primerih (n. pr. delno obnavljanje in restavriranje izredno pomembnih in zelo poškodovanih delov stavb).